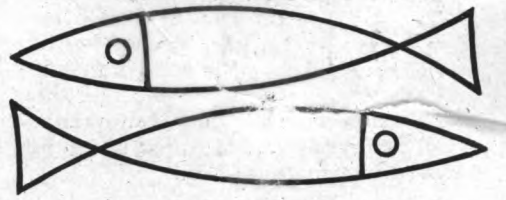

OPBOUW

weekblad tot opbouw van het gereformeerde leven

redactie en sekr.: postbus 7176, a'dam

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

administratie: pasteursingel 29b, r'dam-7

E. R. POSTMA — EINDHOVEN

Het leven kan opnieuw beginnen

Niet zomaar een bladzij

De bijbel telt, in de uitgave die ik voor me heb, 1192 bladzijden. Op één daarvan staat het pinkster-evangelie... Die ene bladzij is erg belangrijk, maar er blijven er nog 1191 over — óók belangrijk. De waarde van dit simpele rekensommetje is, dat het ons kan behoeden voor overwaardering en verzelfstandiging van die ene pagina, dat ene gebeuren. Het evangelie is immers één verhaal, Gods verhaal dat loopt van schepping tot herschepping, van de tuin van Eden tot de stad Gods. Die dat niet in rekening brengt zal van het pinksterfeest taal noch teken verstaan. Zet Lucas al niet in zijn tweede boek het een en ander in het kader van het Koningschap van God (Hand. 1)? Jezus vaart ten hemel en zet zich op de troon aan Gods rechterhand — het begin van Zijn Koningschap — maar het is niet zo dat Hij daarna taal noch teken van zich laat horen. Integendeel!

Taal en teken

Wie het geheel van de Openbaring in rekening brengt, heeft ook minder moeite om het wezenlijke (taal) van het bijkomstige (teken) te onderscheiden. Wat is belangrijker: het verhaal van Gods grote daden (Hand. 2 : 11) of de tongen als van vuur, het geluid als van een stormwind en het spreken in andere tongen? Daargelaten nog of het om een spreek- of hoorwonder gaat. 't Was op die pinksterdag niet voor het éérs, dat mensen „met de Heilige Geest gedoopt” werden (Hand. 1 : 5)! Eens had Mozes hulp nodig — hij kon al 't werk niet meer aan. In opdracht van God zelf kiest hij 70 mannen uit, die hem moesten bijstaan in zijn rechterlijk ambt, en brengt ze naar de tent der samenkomst. „Toen daalde de

HERE in de wolk neder en sprak tot hem, en Hij nam een deel van de Geest die op hem (Mozes) was, en legde dat op de 70 mannen, op de oudsten; toen de Geest op hen rustte, profeteerden zij, **doch daarna niet meer** (Num. 11 : 25). Een ander voorbeeld. Israël begeert een koning. God dirigeert Saul, de zoon van Kis, naar Samuëls huis. Deze zalft hem tot koning en stuurt hem naar Gibeä waar een bezetting van de Filistijnen ligt. „Toen hij te Gibeä kwam, zie een schare profeten trad hem tegemoet; de Geest Gods greep hem aan en hij geraakte in geestesvervoering. En allen die hem van vroeger kenden, zagen hoe hij met de profeten profeteerde...” Maar even verder: „toen er een einde gekomen was aan zijn geestvervoering...” (1 Sam. 10 : 6-13).

Anders gezegd: niet de geestvervoering (het profeteren) is het blijvende en belangrijkste, maar de taak waartoe zij geroepen zijn en waarvoor zij „met de Heilige Geest gedoopt” zijn. Is niet ook de Here Jezus met de Geest gedoopt (Mt. 3 : 13-17) en lezen we ergens dat Hij in geestvervoering was?

Taak en teken

Mensen krijgen van God een opdracht, een taak. Om die taak te kunnen volbrengen ontvangen zij de Heilige Geest. Dat zij, bij de komst van die Geest, profeteren, in geestvervoering raken, is een bij-komstigheid, een teken. Zo was het ook op die pinksterdag, toen Gods volk een nieuwe periode (het laatste der dagen) inging. Zij ontvingen een opdracht. Om die opdracht te kunnen volvoeren ontvingen zij de Heilige Geest. Zij gaan profeteren (2 : 14-21), raken in geestvervoering, spreken met andere tongen. Maar dat behoeft helemaal geen blijvende zaak te zijn: er worden op die dag zo'n drie duizend mensen gedoopt en

aan de gemeente (!) toegevoegd (2 : 41)! Straks komen ze thuis, de Parthen en de Meden en de Elamieten enz. enz. En dan dragen ze ieder in hun eigen taal de boodschap van Gods grote daden uit, thuis, onder hun volksgenoten, in de landstaal, in de taal waarin zij geboren zijn. Dan is het evangelie al in beweging, de aanval op het rijk der duisternis ingezet. En de Geest, de (dynamische) kracht (1 : 7) van boven, is er om te zorgen dat die aanval op het rijk van de boze niet in de kiem gesmoord wordt. Hij is er om te bewerkstelligen dat er allerwege verlossing, heil komt (Jes. 61 : 1 v.v.) — wie kan Hem keren als Hij het nieuwe oogsteest inluidt en Pasen, Pinksteren en de inzet van het jubeljaar op één dag laat vallen?

Het is te begrijpen dat Mozes verzucht: och, ware het gehele volk des HEREN profeten, zodat de HERE zijn Geest op hen gawe! (Num. 11 : 29). God heeft die verzuchting best gehoord, maar het duurt tot Joël voor Hij er op ingaat: daarna zal het geschieden, dat Ik mijn Geest zal uitstorten op al wat leeft... En dan nog is het wachten op Petrus: dit is het (nu) waarvan gesproken is door de profeet Joël.

Kennis zonder kennisbron ?

Goed, zij spraken toen dus in andere, vreemde tongen. Maar deden zij ook vreemde, ongekende mededelingen?

Wat hadden zij te vertellen? Na Jeruzalems verwoesting zijn de Joden op pinksteren de wetgeving op de Sinai gaan gedenken. Die wet is a.h.w. „uit de hemel gevallen”. De boodschap van en sinds Hand. 2 ook? Zo wordt nog wel eens gedacht: de Geest zorgt wel voor de boodschap en legt die op de lippen. Met een beroep op Jezus' woord: maakt u dan niet bezorgd hoe of wat gij spreken zult... het is de Geest uws Vaders, die in u spreekt (Mt. 10 : 19 v). Komt het je dan zomaar aanwaaien? Of gaat Jezus er van uit dat je het evangelie kent? Blijkens Joh. 14 : 26 het laatste: de Geest komt niet als nieuwe informatiebron, maar wel zal Hij hun alles leren en te binnenbrengen wat Jezus gezegd had. Waar haalt een visser als Petrus zijn kennis vandaan met zijn pinksterpreek? Die bezit hij dank zij grondig onderricht in de Schriften, net als later Timotheüs (2 Tim. 3 : 14-17). Hij is er tenslotte ook bijgeweest toen Jezus publiek, in tempel en synagoge, de Joden onderricht gaf (Joh. 18 : 19 v.). Wie de Schriften niet kent, kan moeilijk Gods grote daden ter sprake brengen. Even-

min kan de Geest indachtig maken (Joh. 14 : 26), te binnenbrengen wat je nooit eerder gehoord hebt. Zonder Schriftkennis is en was pinksteren zinloos.

Geest en leven

Lucas beschrijft in Hand. 2 de komst van de Geest op alle vlees. Maar wat wil 't zeggen dat de Géest gekomen is en intrek nam, ging wónen in mensen (1 Cor. 6 : 19)? Dat is een van de dingen die op pinksteren meestal nauwelijks ter sprake komen. Toch staat ook daarover wel het een en ander in die overige bladzijden. Paulus legt in 1 Cor. 15 nadrukkelijk verband tussen Geest en leven. De man kende de bijbel. Staat niet op de eerste pagina: de aarde nu was woest en ledig, en duisternis lag op den vloed, en de **Geest Gods** zweefde over de wateren? Direct daarna wordt verteld hoe die baaierd tot **leven** wordt gewekt! De psalmist wist het nog:

„... zendt Gij uw Geest uit, zij worden geschapen, en Gij vernieuwt het gelaat van den aardbodem” (Ps. 107 : 30) — elke nieuwe lente getuigt ervan. Ook Ezechiël ziet een nieuwe lente aanbreken — voor het volk Israël. En ook in dat visioen van het dal der dorre doodsbeenderen (Ez. 37) vallen Pasen en Pinksteren op één dag: gij zult weten, dat Ik de HERE ben, wanneer Ik uw graven open en u uit uw graven doe opkomen, o mijn volk. Ik zal mijn Geest in u geven, zodat gij herleeft en Ik zal u doen wonen in uw land (37 : 12-14).

Vervolg op pag. 154 - eerste kol.

IN DIT NUMMER

Pagina 153

Ds E. R. Postma,
Het leven kan opnieuw beginnen

Pagina 154

Ds H. Smit,
De vraag aan de kerk:
Waar is God dan?

Pagina 155

Ds G. Vissee,
Ons kerkboek (2)

Pagina 156-157

D. W. L. Milo,
Doodsangst

Ds G. Visser,
Het boek Daniël

Pagina 158

Open brief

Prof. C. Veenhof,
Persschouw

UW SYMPATHIE IS NIET GENOEG

Om de stem van het Evangelie krachtiger te laten klinken is uw lidmaatschap hard nodig.

Bel 02150-52641

De Evangelische Omroep

of schrijf Antwoordnummer 80, Hilversum

De vraag aan de kerk: Waar is God dan?

Een vraag met een engel

„Hoe ben ik rechtvaardig voor God? Hoe kan ik een vrijgesprokene zijn voor Gods gericht? — dat was de grote vraag voor Luther. In onze tijd hoor je vaak opmerken, dat deze Luther-vraag in ieder geval niet meer de eerste vraag kan zijn. De eerste vraag is namelijk ronduit: Is er wel een God? Wáár is God dan? Waar zijn zijn voetsporen merkbaar in het geheel van menselijk overleggen en handelen? Kunt u de 'méér-waarde' van God boven het menselijk handelen en denken laten zien? Die vraag wordt gesteld aan de kerk. Het is moeilijk een overtuigend antwoord te geven. Dat is erg. Maar nog erger is, dat die vraag een pijnlijke angel heeft voor ons zelf. Onze jongens en meisjes kunnen die vraag soms óvernemen en tot hun eigen vraag maken! Waar is God dan? Hoe is Hij nog te ontdekken? Ik zou daar graag iets van willen zeggen.

Vervolg van pagina 153

Als de Geest over hen komt, zal Israël weer leven — „doodgewoon” leven in het eigen land. Waar de Geest komt, kan het leven weer beginnen. Het echte leven dat God den mens had toebedacht toen Hij hem schiep om zijn beeld op aarde te zijn, zijn representant die Hem op aarde vertegenwoordigde en in zijn Geest handelde en sprak. Zonder de bezieling door die Geest is de mens nog wel mens, maar geen beeld van God. Zonder die Geest is de mens dood en doods. Daarom kan de gemeente van de levende God (1 Tim. 3 : 15; vgl. 1 : 3 - Ef.!) zich tot de buitenstaanders keren met de hymne: ontwaak, gij die slaapt, en sta op uit de doden... (Ef. 5 : 14!) Levende mensen zijn (weer) door de Geest bezielde mensen. En dat zonder overwaardering van „het geestelijk leven”. De Geest van God kwam niet alleen over mensen, die tot koning, profeet, rechter aangewezen werden. Bezaleël en Aholiab waren kunstenaars. En wat zegt God inzake Bezaleël? ... zie Ik heb bij name geroepen Bezaleël... en hem vervuld met Gods Geest, met wijsheid en inzicht en kennis, en dat voor allerlei werk, om ontwerpen te bedenken, om die uit te voeren in goud, zilver en koper... (Ex. 31 : 1-11). Bezielt zijn met Gods Geest, beeld van God zijn, weer tot leven gewekt zijn, je eigen talenten mogen ontplooien — dat is pas leven — van de tuin van Eden tot in de nieuwe stad van God, van Genesis tot Openbaring. Gelukkig dat op één, heel belangrijke, bladzijde 66k staat dat de pinksterdag is aangebroken!

Kerkelijk Leven

Een 'naam-loos' bijbelgedeelte

Ik heb me de laatste tijd nogal beziggehouden met het begin van Exodus. Het is me opgevallen, dat God tot 2 : 24 nergens als de handelende Persoon naar voren komt, behalve in verband met de Egyptische (!) vroedvrouwen (1 : 20). Het is een verhaal 'van anderen af', van de mens uit. We horen immers uitsluitend over het handelen van mensen: Farao en zijn Egyptenaren, Mozes' ouders en zijn zusje, Farao's dochter, Mozes zelf in zijn 'heimwee' naar Israël en in zijn honger-en-dorst naar gerechtigheid voor zijn verdrukte volk. Maar... al die mensenwegen lopen dood! Mozes' weg loopt dood — „Ik ben een vreemdeling geworden in een vreemd land” (2 : 22). Israëls weg loopt dood — „...en de Israëlieten zuchtten nog steeds onder de slavernij en schreeuwden het uit...” (2 : 23). Stelt men dit gedeelte op zichzelf en leest men het alleen 'van anderen af', dan komt de vraag van onze tijd krachtig naar boven: Waar is God? Wat is er van Hem te verwachten? Is er nog iets méér dan het wanhopen en het hopen, het doen en het misdoen, het streven en het falen, het schreeuwen en het berusten van mensen? Dit 'naam-loze' gedeelte loopt op-zich-zelf-genomen parallel met onze vragen maar geeft ons geen antwoord!

De 'naam-loosheid' door de Naam opgeheven

Maar dan komt het vervolg — 2 : 24 „En God hoorde hun klacht en God gedacht aan zijn verbond met Abraham, Isaäk en Jakob”. En daarmee wordt alles anders. God verschijnt op de doodgelopen straat van Mozes en stuurt hem naar Israël toe. En daarmee verschijnt God ook als Verlosser op de doodgelopen straat van Israël. En daardoor wordt het ons mogelijk gemaakt het 'naam-loze' begin van Exodus 'van achteren af' te lezen, vanuit de toekomst die God heeft gegeven. En daarmee lees je dat 'naam-loze' gedeelte ook 'van bóven af'. Je gaat de Naam ontdekken, de Naam van God, waar die aanvankelijk niet te zien was. Wat van anderen af zinloos leek — de hoop van Mozes' ouders, hun vindingrijkheid-onder-tranen, Mirjam's gewiektheid, het medelijden van de prinses, het aanvankelijke verblijf van Mozes in het ouderlijk huis, zijn 'heimwee', zijn vlucht voor Farao en zijn herderswerk — het heeft alles zijn zin ontvangen. Van anderen af liep

het dood, maar de HERE stelde zich als de God van het leven op die doodlopende straten en Hij gaf zin en betekenis aan al die kleine en losse en machteloze fragmentjes! Ja, Hij was er toch — ook in dat 'naam-loze' gedeelte! Dat zien we achteraf! Maar daarmee zijn we er nog niet. Natuurlijk, voor ons is het niet zo moeilijk, omdat wij er achter staan, omdat wij heel Exodus kunnen lezen. Maar... hoe moest het nu met de mensen die er middenin zaten — Amram en Jochebed en Mozes in het begin van zijn loopbaan? Die konden toch zeker niet 'van achteren af' de dingen bekijken? Neen, maar in 2 : 24 lezen we, dat God gedacht aan zijn verbond met Abraham. In dat vervolg van de geschiedenis treffen we een verwijzing naar het verleden aan. Vanuit dat oude verbond gaat God de toekomst van Israël uitwerken. Vanuit het verleden naar de toekomst! En nu zien we het mooie, dat ook de mensen die beweging kunnen maken: vanuit het verleden van Gods beloften naar de toekomst. Dat zien we dan ook bij Jozef (Gen. 50 : 25): de geloofs zekerheid omtrent de komende verlossing — uittocht en intocht — vanuit de beloften van God tot de vaders in het verleden. Dat is het wonderlijke werk van het geloof: Het beziet de feiten 'van voren af', van het verleden uit. En daarin grijpt het vooruit op de toekomst. Het kan niet zeggen, hoe God alle kleine fragmentjes van het mensenleven zin en betekenis zal gaan geven, maar het is er zeker van, dat God het zal doen. Het geloof is niet tevreden met de kijk van anderen af. Het kijkt de dingen van voren af, het grijpt vooruit op de kijk van achteren af. En in dat alles houdt het vast aan het 'van bóven af': God is er toch — ook in het 'naam-loze' stuk van de geschiedenisbaan. Zo spreekt Hebr. 11 ook van het geloof!

Over Esther gesproken...

In „Opbouw” van 25 april jl. (blz. 132/3) stelde br. Milo het probleem van het boek Esther aan de orde. Dat probleem hangt samen met wat we nu bespreken: de 'naam-loosheid', de 'anonimiteit'. In Esther wordt de HERE nergens als de handelende Persoon naar voren gebracht. Zijn plaats schijnt te zijn ingenomen door de moed, het beleid, de listigheden en de grillen van mensen. En verder door meer of minder gunstig uitvallende 'toevalligheden'. Ook in het geloof van de mensen blijft God zo 'naam-loos', zo 'anoniem'. Hij wordt niet 'bij name' genoemd — zie 4 : 14. Wat is dan eigenlijk de plaats en de zin van dit boek in de bijbel? In Exodus wordt de 'naam-loosheid' van de eerste hoofdstukken in het vervolg opgeheven. Exodus lost zijn probleem zelf op (2 : 24). Maar Esther komt niet boven de 'anonimiteit' uit. Ook de grote verlossing uit de nood schijnt gevangen te blijven in het samenspel van menselijke overwegingen en gunstige toevalligheden. Hoe zit het dan met dat bijbelboek? In Exodus neemt de HERE ons nog bij de hand om ons uit de moeilijkheden te brengen en ons aan te wijzen, dat Hij er toch is, ook in dat 'naam-loze' stuk van de geschiedenisbaan. Maar in Esther...?

Pastorale notities

Door God geleerd en Godgeleerd

Door God geleerd zijn is het voorrecht van alle ware Christgelovigen. Ze mogen dagelijks in hun Bijbel lezen. Voor hen opent Christus door zijn Geest het te boek gestelde Woord. Het zijn vaak heel eenvoudige mensen, die maar weinig gestudeerd hebben, maar hun Bijbel beter verstaan dan vele zogenaamde Godgeleerden.
„Godgeleerdheid” in de zin van theologie is eigenlijk een vreemd woord, dat in de bijbelse gedachtenwereld heel niet past. De Joden hadden geen enkele naam, welke met Godgeleerdheid enige verwantschap heeft. Deze benaming is uit het heidendom (de Griekse wijsbegeerte) in de christelijke kerk gekomen. Wij mogen geen theoretische beschouwingen over God ten beste geven. Wij kunnen geen verwantschap bedrijven met Hem, die Zich in zijn Woord aan ons heeft geopenbaard. Wel kan de theologische wetenschap met haar literaire en historische onderzoekingen de behulpzame hand bieden bij het recht verstaan van de heilige Schriften, en dat is van grote waarde. Wel kan ze ons een theorie geven van het geloofsleven, een historische en kritische en systematische uiteenzetting van wat de kerk van alle eeuwen van de leer der Schriften heeft verstaan, dogmatisch en kerkhistorisch. Maar dan biedt ze ons nog geen Godgeleerdheid, geen geleerdheid van God en goddelijke zaken, maar geloofswetenschap, wetenschappelijke uiteenzetting van het menselijk geloven naar de norm der Schrift in het verleden en heden, zowel in gehoorzaamheid als in ongehoorzaamheid. Wil men deze wetenschap recht beoefenen, dan is het ware Christgeloof nodig. Daarvoor moet men een Schriftgeleerde zijn in het koninkrijk der hemelen onderwezen: een discipel van de Christus, die door God onderricht is geworden en nog dagelijks onderricht moet worden. De Bijbel is geen boek dat de HERE in de eerste plaats voor theologen bestemd heeft om er hun wetenschap mee te bedrijven en er hun constructies op toe te passen. Nee, de Bijbel is het Woord van God, waaruit de kinderen Gods de wil van hun hemelse Vader leren verstaan, klaar en duidelijk, tot hun redding en behoud. Theologisme, d.w.z. theologie overschatting, leidt tot verbastering van de kerk.

B. Telder, Bilthoven

Zou het niet zo kunnen zijn, dat de HERE ons uitnodigt de uit Exodus geleerde les nu ook eens zelfstandig toe te passen? Om nu zelf eens na te gaan hoe we dat boek toch niet alleen 'van anderen af' maar ook 'van voren af' en 'van achteren af' en zo 'van bóven af' kunnen lezen? Licht vóór Esther's tijd niet diezelfde belofte van God aan de vaders? Komt in de verlossing van Israël niet uit, dat de weg naar de Christus en naar het komende koninkrijk open blijft? En kun je van daaruit niet komen tot het besef, dat de HERE er toch werkelijk was — midden-

in de anonimiteit, midden in de grillen, de listen, de moed en de wanhoop van de mensen, midden in de toevalligheden? Ontvangen we zo in het boek Esther niet een geloofstraining na de eerste lesstapjes in Exodus?

De troost van de 'naam-loze' gedeelten

Maar dan ben ik ook erg blij met een boek als Esther! Met die geschiedenis die tegelijk een geloofstraining is. Wat komt Esther dicht bij onze moderne tijd! Is er vandaag nog iets te noemen, dat boven de anonimiteit uitkomt, dat uitstijgt boven macht en overwegingen, techniek en planning van mensen, boven de toevalligheden die méé of tégen zitten? Waar is de Naam van God nog vereist om de begroting te sluiten of om een jaar van aktiviteit te beginnen? Ik geloof dat we de HERE dank-

baar mogen zijn voor zijn onder-richt in het zien van zijn Naam op het terrein van de naam-loosheid. Voor de eerste lessen in Exodus, voor de proef-op-de-som in Esther: Lees de boeken en de feiten niet alleen van onderen af. Lees ze vanuit het verleden (Christus' kruis en opstanding) en vanuit de toekomst (zijn komst om te oordelen). En lees ze op die manier 'van boven af'. Ja HERE, U bent er toch — Annus Domini 1975!

De vraag, die de wereld aan de kerk stelt, is in wezen altijd weer een ongeloofsvraag! Men wil ons altijd weer pressen om te laten zien, dat je bij een beschouwing van onderen af naar God kunt toedeneren. Wanneer we ons in dat keurslijf laten wringen, dan gaat het helemaal niet.

Dan komen we er niet uit.

Van het verleden uit — van de toekomst uit — En zó van boven af. De omweg van het geloof! Maar deze omweg is de enige weg!

Aan de leden en abonnees

Als U onze jaarvergadering heeft bezocht, heeft U ook het vermanende woord van prof. Veenhof gehoord met betrekking tot de activiteiten om nieuwe abonnees te werven. Het woord „tam” is daarbij gevallen. Het heeft geen zin om in de verdediging te gaan, maar wel om aan de slag te gaan. Naast de oproep van D. W. L. Milo hier een aanzet.

Op de jaarvergadering hebben op de vraag van de voorzitter wie aan zo'n actie zouden willen meewerken een 25-tal leden hun hand opgestoken. Hierbij het verzoek om zich met mij in verbinding te stellen door even een briefje te sturen, waarbij eventuele suggesties welkom zijn. Uiteraard is dit verzoek om medewerking niet beperkt tot hen die op de jaarvergadering aanwezig waren of tot alleen de leden van de persvereniging. Vele handen maken licht werk.

Het ligt in de bedoeling U de namen en adressen te zenden van hen die reeds abonnee zijn en in uw omgeving wonen en U te vragen mij namen en adressen op te geven van hen die door uw „propaganda” abonnee willen worden, of waaraan het zenden van proefnummers tot dat resultaat zou kunnen leiden.

Voor het bestuur van de persvereniging,
D. Voogd,
Pasteursingel 29 b, Rotterdam-7

G. VISEE — HAREN

Ons kerkboek (2)

2. GEZANGEN

Ik ben blij, dat we in onze kerkdiensten ook gebruik maken van de '119 Gezangen'. Ook niet een onberispelijk bundeltje. Netzomin als de 29, die sedert 1933 tot ons kerkboek horen. Van die 29 zijn er, die ik nooit heb opgegeven. Zo: 12 en 13, niet de bombastische 19, 20, 21, 22...

Maar ik ben wel blij, dat we een wat ruimere keuze van gezangen hebben, liederen, waarin we rechtstreeks zingen kunnen van het werk van de Here Jezus. Daarover zou nog veel te zeggen zijn, maar deze artikeltjes moeten ook niet te uitvoerig worden. We laten het maar rusten tot later.

3. DE KERKELIJKE FORMULIEREN

Onze 'liturgische' formulieren zijn aan wijziging toe. Niet wat hun substantie betreft. De leer van deze formulieren is zeker naar Gods Woord. Die van de doop en van het avondmaal behoren tot de beste 'stichtelijke lectuur', die we bezitten. Maar ze vragen om een nieuw kleed, om vertaling in de taal van onze tijd, om bekorting ook, en op een enkel punt om inhoudelijke verandering. Ik denk aan het avondmaalsformulier: dat mocht wel een wat blijder, een wat minder afschrikwekkender karakter hebben, daar mocht wel wat meer in uitkomen wat het stuk zelf zegt: dat we in het avondmaal oefenen de heerlijk-lijke (let wel: de heerlijke) gedachtenis van de bittere dood van onze Here Jezus Christus. Ook de formulieren van de ban en de wederopneming in de gemeente vragen om wijziging: veel korter en in de taal grondig gewijzigd. En véél korter kunnen de formulieren voor de bevestiging van ou-

derlingen en diakenen, en ook het huwelijksformulier.

Moeten we nog wel formulieren hebben?

Die vraag is niet nieuw. Ze werd reeds vele jaren geleden gesteld door de bekende en onverdacht gereformeerde dominee van Amsterdam, S. G. de Graaf. We moeten die vraag niet uit de weg gaan. Hier volsta ik met haar te vermelden. Ik ben vóór formulieren, mits: kort, bondig en in een ons tegenwoordig geslacht aansprekende levende taal. Eén ding acht ik van belang: dat bij de kerkelijke handelingen van doop en avondmaal in een Gereformeerde dienst overal op dezelfde wijze de zin van het sacrament wordt uiteengezet. Iemand zal zeggen: maar dat is toch de taak van de dienaar des Woords? Accoord. Maar waarom zouden de dienaren des Woords niet door een kort formulier aan alle plaatsen op dezelfde korte en bondige wijze de betekenis van de viering uiteenzetten? En laten we eerlijk zijn: wanneer iedere predikant zelf de liturgie van doop en avondmaal moet verzorgen ontstaat zo gemakkelijk de neiging elke keer naar wat nieuws te zoeken, wordt het vooral bij een meer frequente avondmaalsviering een geëxperimenteer om het 'mooi', 'boeiend', 'indrukwekkend' te doen. En het wordt er op die manier niet beter op, dunkt me. Ik ben geen voorstander van een 'hoogkerkelijke' liturgie en voorstander van grote soberheid in deze dingen. Maar het gebruik van dezelfde formulieren in alle Gereformeerde kerken is zeer bevorderlijk geweest voor de bewaring en het behoud van de eenigheid der leer. En de verbastering is altijd weer begonnen bij het verzet tegen het gebruik van for-

mulieren, met het individualisme van vele dominees, en geëindigd met een verwording, dat in Noord-hollandse kerken kinderen konden gedoopt worden 'In Landbouw, Handel en Nijverheid'. Lezer, het is geen grapje, dat is echt voorgekomen.

Maar: kort en bondig.

En in een aansprekende, moderne taal.

Waarbij zeer te overwegen is of het niet gewenst is méerdere formulieren — allemaal kort en bondig — ter beschikking te hebben.

Het Liedboek voor de kerken

De vraag rijst of de invoering van het Liedboek voor de kerken' ons verder brengen kan?

In één opzicht in elk geval niet.

Dit Liedboek bevat de nieuwe berijming (en dus betekent de in gebruikneming het los laten van de oude), en 491 Lieder.

Van hetgeen in een Gereformeerd kerkboek zo gewenst is ontbreekt: de volledige Bijbel, en de belijdenisgeschriften en (vernieuwde) formulieren mee moeten nemen.

En dan: het Liedboek zo als het daar ligt, is voor de Gereformeerde kerkdienst niet geschikt. Om met collega Kranenburg te spreken: er staat heel wat in, dat de toets ener bijbelse kritiek niet kan doorstaan. Wel beschouwd behoren ze dan in een niet-Gereformeerde kerkdienst ook niet thuis. Daar komt bij, dat er heel veel in staat, dat voor de volkszang ongeschikt is, en dus ook voor de kerkzang: de gemeente is geen zangvereniging en haar diensten geen zangschool. Er zal dus een keus uit dit Liedboek moeten worden gedaan. En — ook hier betuig ik mijn instemming met ds J. Kranenburg — het maken van die keus is niet de zaak van één man, niet van de dominee. In een mondige gemeente moet de keus gemeenschappelijk worden gemaakt. Op z'n minst in de gemeen- te. Maar ik zou niet weten, waarom de kerken ook op dit punt niet tot een gemeenschappelijk vergelijk zouden kunnen komen. Dan

zouden we een Bundel uit de Bundel hebben. Een door de Gereformeerde kerken aanvaard Liedboek uit het Liedboek.

Waarom Gezangen?

We gaan in dit verband niet de hele Gezangenkwestie weer eens oprakelen. Ik herinner alleen aan het feit, dat het verzet tegen de invoering van de bundel 'Evangelische Gezangen' in het begin van de vorige eeuw (ik meen: 1806) nooit een verzet geweest is tegen het zingen van gezangen op zichzelf, maar het ging tegen deze bepaalde bundel. Daar stonden heel wat liederen in, die 'de toets ener Bijbelse kritiek niet konden doorstaan'. Bovendien bevatte hij een aantal platheden, die in een kerkdienst beslist misplaatst zijn: "Stedelingen, looft de Heer, hoopt op d'oude welvaart weer', met de 'bede': 'Geef de koopman druk vertier, nering voor de winkelier'. Bijna zouden we vragen: Lust U nog peultjes? ...

Maar in later tijd heeft men van het verzet tegen deze gezangenbundel een algemene kwestie gemaakt: in de kerk zijn gezangen contrabande. Daar mag men alle psalmen zingen: in Gods Huis alleen Gods Woord. Hetgeen natuurlijk er naast is. Als in de kerk alleen Gods Woord mag gezongen worden, dan ook geen vrij gebed, maar dan formuliergebeden, en wel zulke, die rechtstreeks uit de Bijbel werden samengelezen, een brevier van bijbelteksten. Maar als de dominee, natuurlijk in overeenstemming met Gods Woord, vrij bidden mag, dan mag de gemeente toch zeker vrij Gods lof zingen? Wel, dat spreekt vanzelf, overeenkomstig Gods Woord, maar niet het Woord Gods zelf. Dat laatste betekende bovendien, dat we dan letterlijke bijbelteksten zouden moeten zingen. Want ook een berijming is niet meer zuiver Gods Woord. Intussen: als het menens is: in de kerk alleen Gods Woord, dan is ook de weg vrij voor het zingen van andere Schriftgedeelten dan de Psalmen, er zijn in het oude en in het nieuwe testament heel wat dichterlijke Schriftgedeelten.

(wordt vervolgd)

D. W. L. MILO — VIERHOUTEN

Doodsangst

Dieren kennen geen angst voor de dood; voorzover we kunnen nagaan. Ze zullen de dood trachten te ontlopen. Maar ze aanvaarden de dood zonder vrees. Een school vissen zwemt „voor zijn leven”, als er een roofvis in de buurt komt. Een vlucht duiven scheert in gesloten gelid weg, als er een slechtvalk in het zicht komt. Een konijn zal door een snelle run aan de grijpende vang van de vos zien te ontkomen. Maar zijn ze aan de beurt — dan ondergaan ze „sportief” hun lot; als in het vermoeden, dat dit nu eenmaal in hun leven „ingebouwd” zit.

Ook grote zoogdieren, met hoog ontwikkeld zenuwstelsel, geven geen blijk van doodsangst. Een hert, een ree, een wild varken zullen na een doeltreffend schot — voorzover hun krachten het toelaten — de dekking proberen te halen. Hebben ze die echter bereikt, dan gaan ze rustig liggen en slapen in, alsof het een gewone zaak betreft. Tenzij ze ongelukkig zijn gevallen, leggen ze hun ledematen zelfs in de ruststand voor ze de ogen sluiten.

Ook primitieve volken kennen geen angst voor de dood. Misschien las u wel eens van de trekkende Lappen? Als daar een man of vrouw te oud worden om de reis voort te zetten — door onherbergzaam gebied, door de koude, door voedselschaarste — dan verdwijnen ze rustig uit het leger. Sommigen leggen zich in de kou te slapen. Ze slapen in en worden niet meer wakker. Men zegt dat het een mooie dood is.

—o—

Het moet u wel eens opgevallen zijn, dat ook de aartsvaders in de Bijbel geen angst voor de dood lieten blijken. Adam gewon zonen en dochteren, leefde vele jaren en stierf. Seth werd geboren, gewon zonen en dochteren, leefde vele jaren en hij stierf. Enos werd geboren, gewon zonen en dochteren, leefde vele jaren en hij stierf. Dit refrein kent u uit Genesis 5.

Toen Sara stierf (23 : 2) was het Abraham, die haar beweende en weklaagde om zijn verlies. Geen woord van de lippen van Sara. En dan

Abrahams dood. Hij gaf de geest (terug) en stierf in hoge ouderdom, oud en van het leven verzadigd en hij werd verzameld tot zijn voorgeslacht (25 : 8). Dat staat er zo gewoon; een uitbreiding van de vorige doodsberichten, maar evenmin tragisch.

Rachel! Van haar staat een ander bericht in de Bijbel. Zij stierf jong, bij de geboorte van haar zoontje. „Het leven ontvlood haar — want zij stierf” (35 : 18). En zij was bitter over haar vroegtijdige dood, die ze aan het kind verweet. De vroedvrouw probeerde haar mentaal er door te slepen — maar vergeefs. Ze gaf haar kindje een scheldnaam mee, die door de vader haastig werd gecorrigeerd. En later zegt de Schrift: „Rachel beweende haar kinderen en wilde niet getroost zijn”. Hoort u? Ze zei nee tegen het leven en nee tegen de dood. Nee tegen de troost en nee tegen haar nageslacht. Ze wilde niet. En daar hebt u — dat is toch niet toevallig? — het eerste moeilijke sterfbed in de Schrift.

Ook Jozef: „hij stierf, 110 jaar oud, en men balsemde hem” naar Egyptische wijze „en hij werd in een kist gelegd” om te worden getransporteerd naar het beloofde land. (50 : 26). Zo zouden we kunnen doorgaan. Mozes stierf, als het ware in gesprek met de Heere (Deut. 34 : 5), 120 jaar oud; „zijn oog was niet verduisterd en zijn kracht niet geweken”. Niet Mozes beweende zijn (te) vroege dood — maar de Israëlieten, dertig dagen lang. Ook Jozua, de zoon van Nun, de knecht des Heeren, stierf, 110 jaar oud (24 : 29). Evenals Eleazar, de zoon van Aäron. En zo voort.

David gaf nauwkeurige aanwijzingen aan zijn troonopvolger en „ging te ruste bij zijn vaderen” (1 Kon. 2 : 10). Net als zijn zoon Salomo: „hij ging bij zijn vaderen te ruste” (11 : 43).

—o—

In al deze gevallen is de dood het tegenbeeld van de geboorte: een hoekdeel van het leven. Als David of Hizkia of anderen een ziekte te boven zijn gekomen, aan doodsgevaar zijn ontsnapt, dan zingen zij: „ik ben niet in de (graf)kuil gedaald”. En leven verder. Maar is het hun tijd, dan „gaan ze te ruste”, „worden verzameld tot hun vaderen”, „oud en verzadigd van dagen”. Ze weten het een zegen des Heeren: „het goede van Jerusalem te zien, al hun levensdagen, en hun kleinkinderen te hebben mogen zien”. (Ps. 128).

Er zijn zelfs gevallen in de Bijbel, waar men het goede niet meer zag zitten. Jacob zei tegen Farao: „weinig en moeilijk zijn de dagen der jaren van uw knecht geweest”. Mozes sprak van de tachtigers: het eind is moeite en verdriet. Elia klaagde: het is genoeg, neem mij maar weg,

W. G. VISSER — UTRECHT

Het boek Daniël

DANIËL 3 (vervolg)

Goddelijk machtsvertoon

Al heel gauw moet Nebukadnezar komen tot de erkenning, dat er wél een God is, die uit zijn hand kan bevrijden. Door één van de openingen onder in de oven aangebracht kijkt hij toe hoe de veroordeelden zullen omkomen. Maar plotseling springt hij ontsteld op. Wat hij ziet doet hem twijfelen aan zijn eigen waarneming. Dit kán toch niet? Er zijn toch echt slechts drie mannen in de oven geworpen, geboeid en wel? De raadsheren kunnen dat slechts bevestigen. Hoe kunnen er dan nu vier mannen ongebonden rondwandelen?

Dat er een macht is, die zó het vuur beheerst, dat wel de banden verteert, maar verder geen letsel veroorzaakt en zelfs de kleren niet schroeit, dat is al te wonderlijk!

En dat hier een goddelijke macht werkt valt niet te loochenen; de aanwezigheid van de vierde man spreekt duidelijke taal. God heeft Zijn woord bevestigd: De engel des HEREN legt zich rondom wie Hem vrezen, en redt hen (Ps. 34 : 8). Hij heeft vervuld Zijn belofte: Als gij door het vuur gaat, zult gij niet verteren en zal de vlam u niet verbranden (Jes. 43 : 2).

Deze belofte is geen garantie, dat God altijd de Zijnen op zo'n wonderbare wijze zal redden. De drie mannen hebben er mee gerekend, dat ze in het vuur zouden kunnen omkomen. En Jezus heeft gezegd dat mensen inderdaad het lichaam kunnen doden van zijn discipelen. Maar de HERE heeft wel getoond, dat Zijn macht in staat is te verlossen. Als Hij zó kan redden uit het vuur, kan Hij ook redden uit de dood. Zoals Hij deze drie bewaard heeft in de oven, heeft Hij

Zijn Zoon bewaard in het graf en zo zal Hij bewaren allen die waarlijk hun vertrouwen op Hem hebben gesteld.

Ook zonder engel had Hij kunnen verlossen. Maar Hij heeft Zijn boden gezonden om te bewijzen, dat voor wie gelooft de hemelse machten gereed staan. En daarin is een profetie van de volkomen redding die de Engel des verbonds eenmaal zal brengen.

Gedwongen erkenning

De koning is door zijn eigen woorden gevangen. Zijn uitspraak dat geen god kan redden uit zijn hand is door de feiten weersproken. Nu moet Nebukadnezar erkennen dat de God van Sadrach, Mesach en Abednego anders is, groter, machtiger, dan al de goden die in Babel werden vereerd. Geen andere god is er, die zó verlossen kan! En deze God mag niet oneerbiedig behandeld worden; dat is een koninklijk bevel, dat weer met menselijke bedreigingen moet worden bekrachtigd.

Bewijs van ware Godsvrucht is dit alles allerm minst. Het wonder wekt wel ontzag, maar het werkt geen bekering. Zelfs de wonderen die later door de Zoon van God zijn verricht hebben bij velen wel verwondering en verwondering opge-

wekt zonder dat van echte erkenning sprake was. En eens zal de tijd komen dat iedereen tot gedwongen erkenning zal worden gebracht, als er geen vrijwillige toewijding voordien is geweest. Maar dan is het te laat. Gedwongen erkenning kan niet redden; slechts hartelijke vreugde in de dienst van God brengt eeuwig behoud.

DANIËL 4

Verstoorde rust

Het 4e vers: „Ik, Nebukadnezar, bevond mij rustig in mijn huis en in goede welstand in mijn paleis”, tekent de situatie. Het onderscheid met hoofdstuk 2 is duidelijk. Nebukadnezars droom over het beeld had aansluiting aan de gedachten van de koning betreffende de toekomst. De vraag of het nog jonge Nieuw-Babylonische rijk stand zou kunnen houden en werkelijk een gouden eeuw zou inluiden was toen nog allerm minst met zekerheid te beantwoorden.

Inmiddels is een aantal jaren verstreken en de veiligheid van het rijk lijkt nu alleszins gewaarborgd. Met trots en zelfgenoegzaamheid kan Babels vorst terugzien op hetgeen hij heeft tot stand gebracht.

ik ben niet beter dan mijn vaderen. Paulus schreef: mijn loop is beëindigd, ik heb het geloof behouden en verwacht wat me voor ná dit leven is weggelegd. Bepaald schoon is het beeld van de dood, dat Elifaz tegen Job gebruikte (5 : 25, 26): „Gij zult ervaren dat uw kroost talrijk is, uw nakomelingschap als het kruid der aarde. In hoge ouderdom zult ge ten grave dalen: zoals een garf op haar tijd wordt binnengehaald”.

—o—

Maar dan — nog wel binnen de christenheid, die beladen is met Gods beloften! — is daar de doodsangst ontstaan. Juist zij die vertrouwd waren met het Bijbelse beeld van de natuurlijke dood, raakten er voor in paniek. Daar komt in ons kerkboek een wonderlijk gezang voor:

Ach, wanneer mijn oog eens breekt,
't angstig doodzweet van mij leekt,
dat Uw bloed mijn hoop dan wekke
en mijn schuld voor God bedekke.

Hier wordt onze verhouding met God, door Jezus Christus hersteld, volkomen in de waagschaal gelegd, geprojecteerd op, vereenzelvigd met het ogenblik van onze dood. Alsof onze eeuwige zaligheid op dat ene ogenblik nog geregeld zou moeten worden. Alsof wij in ons stervensuur langs afgronden balanceren. Alsof voor ons, die een leven lang van Gods genade hebben geleefd, genadebrood hebben gegeten, nog hoop moest worden gewekt.

Misschien hebt u ook wel eens gehoord (van mensen die het weten kunnen) dat christenen vaak veel moeilijker sterven dan ongelovigen. Ze zien in de dood hun doodsvijand, die hun geloof, hun geborgenheid, hun vertrouwen op God aantast. Er is in vorige eeuwen een geslacht opgestaan, dat na een overlijden curieuselijk informeerde: heb je nog een laatste woordje mogen horen? Indien niet — dan volgde een misnoedig hoofdschudden. En wee de man, die door een ongeluk, een beroerte, een hartaanval, onvoorbereid uit het leven in de dood overstapte. De katholieken zeggen: in staat van zonde; in tegenstelling tot: voorzien van de genademiddelen. De spreuk wordt geciteerd: zoals de boom valt blijft hij liggen; en dan in de betekenis als zouden 's mans woorden, gedachten en daden op het ogenblik van zijn overlijden beslissend zijn voor de eeuwigheid.

Een arts in mijn omgeving werd nog al eens 's nachts bij een patiënt geroepen. De patiënt lag dan wakker, dacht aan zijn dood en raakte in paniek. Toen de arts vaak geneg voor dit loos alarm uit bed was geroepen adviseerde de doktersvrouw: zeg je patiënt, dat hij bij de volgende

paniek de predikant moet laten komen; die heeft hem de doodsangst op het lijf gejaagd.

Misschien wat aanvechtbaar gezegd. Toch om even over na te denken. Want juist door de theologische opvattingen, als zou de dood (en dan de biologische dood) „het loon der zonde zijn” zien vele gelovigen, goedgelovigen, tegen deze „afrekening” op. Indien hun theorie juist zou zijn — dat de lichamelijke dood het loon der zonde is — waar blijft dan eigenlijk ruimte voor een laatste oordeel? Ook daar wisten theologen raad mee: dat is dan de openbaarmaking van het reeds gevelde vonnis. Jawel. Tweede vraag: waar blijft Jezus' volkomen verzoening voor al onze zonden? Die wordt bij de doodsangst wel wat vergeten, vindt u niet? Derde vraag: waar blijft onze polis, ons rusten in Gods beloften voor de schone toekomst, de doorgang tot het eigenlijke leven? Op deze vraag weet ook u het antwoord waarschijnlijk niet.

—o—

Franciscus van Assisi had met die doodsangst geen moeite. Die wist, dat „zuster dood” tot Gods schepping behoorde en hij prees God daarvoor. Hij wist ook, dat er iets bestaat dat gevaarlijker is dan de lichamelijke dood: de vervreemding van God, het verwerpen van zijn genade! Dáár was hij vuurbang voor. Hij wist ook, dat wie in Christus gelooft „niet meer sterft in eeuwigheid” — al zou ook zijn „kruik aan de springader gebroken worden”.

We zullen dus voor ons leven zorgen, natuurlijk. Dat leven is ons als een kostbare gave uit Gods hand toevertrouwd. Wij kunnen wel een leven vernielen — maar geen leven scheppen. We zullen ook voor elkaars leven en gezondheid waken, natuurlijk. We staan voor elkaar in; voor elkaar aansprakelijk.

We hebben onszelf dan ook beperkingen van matigheid op te leggen: beperkingen van eten en drinken, van roken en ander genot; streven naar veilige snelheid en doelmatige kleding; naar voldoende rust en verstandige ontspanning; naar een werkprogram, dat gezond volgeboekt is zonder overladen te worden. We zullen medicijnen en geneesmethoden gebruiken, wanneer onze gezondheid ons in de steek laat. Want we moeten met dit kostbare leven rondkomen, willen we niet voor niets leven. Maar is het eenmaal Gods tijd, op welke datum ook, dan kunnen we ons rustig overgeven aan Hem: aan zijn schepping „zuster dood”.

Dat klopt niet allemaal met de vrij algemene opvatting, dat onze lichamelijke dood het loon op onze zonde zou zijn... of een „overblijfsel” daarvan. Maar het klopt wel allemaal met Gods Woord, dacht ik. En met de les uit Gods schepping.

HULP BIJ BIJBELSTUDIE

Want al wordt het niet met zoveel woorden gezegd als bij de eerste droom, het is toch wel voor de hand liggend dat ook deze tweede droom aansluiting heeft bij wat leefde in des konings geest.

De beeldspraak waarbij een mens wordt vergeleken bij een boom is niet onbekend. Wie door rampspoed wordt getroffen is als een kale struik in de steppe, in dorre oorden in de woestijn, maar wie voorspoedig is kan worden voorgesteld als een boom aan het water geplant, met wortels reikend tot een stroom, die zelfs in een jaar van droogte geen zorg heeft.

En wie is de mens, die meer voorspoed heeft gehad dan deze heerser over vele volken? De beschrijving ligt er niet om: Er stond een boom midden op de aarde, van grote hoogte; die boom was groot en sterk, zijn hoogte reikte tot aan de hemel, en hij was te zien tot aan het einde der aarde; zijn loof was

schoon en zijn vrucht zo overvloedig, dat hij voedsel bood voor allen; onder hem zocht het gedierte des velds schaduw en in zijn takken nestelde het gevogelte des hemels, en al wat leeft werd door hem gevoed. (Vs 10-12).

Hier ziet u het zelfportret van iemand behorend tot degenen van wie de Koning van het Godsrijk heeft gezegd: „De koningen der volken voeren heerschappij over hen en hun machthebbers worden weldoeners genoemd” (Luc. 22 : 25). Of ook, naar veel nieuwe vertalingen: „Zij laten zich weldoeners noemen”.

Alle onderworpen volken moeten toch maar erg blij en dankbaar zijn, dat zo'n weldoener hun vrijheid heeft weggenomen en ze uit hun eigen land heeft gedeporteerd om ze mee te laten genieten van de zegeningen van zijn welvaartsstaat. Is het een ramp voor de mensen als ze gebracht worden waarheen ze niet willen? In de gedachtengang van de wereldse weldoeners niet! De mensen zijn als dieren, die zelf de weldadige schaduw onder de breed zich uitstrekkende takken hebben gezocht; als vogels, die blij waren, dat ze zo'n prachtige plaats voor hun nesten hebben kunnen vinden. Ja, een despoot, die onzegbaar veel leed over ontelbaren heeft gebracht kan zich echt behagelijk voelen, als hij overdenkt wat

hij heeft gedaan, terwijl hij rustig zit in zijn huis en in goede welstand in zijn paleis. Een onrustig geweten komt er niet aan te pas. Machthebbers die heersen en zich weldoeners laten noemen! Wordt het alleen bij machthebbers gevonden of heeft misschien ieder mens toch wel iets van zo'n rooskleurige kijk op zijn eigen daden? Een rustig geweten bij slechte daden is heus geen uitzondering. De bedoelingen zijn immers goed en de gevolgen mogen gezien worden, vooral wanneer zij bekeken worden door een bril van eigen maaksel.

Een zegen is het, als zo'n soort rust wordt verstoord ook al wordt die verstoring niet altijd als zegen aanvaard.

Evenals de vorige keer gaat de droom ook nu een eigen weg; liever gezegd: Gods weg.

Dat deze prachtig zich verheffende boom wordt omgekapt komt niet uit 's konings eigen denken voort. Een wachter, een heilige, een verschijning uit de godenwereld, uit Gods wereld, brengt een bevel, waartegen ook de grootste aardse machthebber niets kan inbrengen. Want het bevel berust op het besluit der wachters en de zaak op het woord der heiligen, of naar de verklaring van Daniël, op het bevel van de Allerhoogste.

De rust is grondig verstoord en

moet wijken voor schrik en ontsteltens. Dat er met hem iets ontstellends zal gaan gebeuren en dat de situatie niet zo onverstoorbaar is, heeft Nebukadnezar stellig wel begrepen. Maar wát er nu precies gebeuren zal is nog onduidelijk. En de onrust zal zeker niet vermindert zijn als de koning merkt dat ook nu weer al zijn raadgevers, hoeveel het er ook zijn en wat voor pretentievolle namen ze ook mogen dragen, weer hun onwetendheid moeten erkennen. Ook nu moet er weer een beroep worden gedaan op dié man, van wie bekend is dat hij een andere God dient, dan die welke in Babels pantheon een plaats hebben gekregen. De onwil om deze God te erkennen spreekt wel uit de wijze waarop Nebukadnezar deze droomuitlegger aandient: „Daniël, naar de naam van mijn god Beltsazar genoemd, in wie de geest der heilige goden woont”, maar toch moet worden toegegeven, dat deze man, en dus de God van deze man, de enige is die in de verontrusting een zinnig woord kan spreken.

Open brief

Beste Henk,

Ik moet nog even doorgaan op het voorafgaande en daarbij veroorloof ik me weer wat vrijheden t.a.v. de Bijbel. Ik zal proberen Bijbels te spreken, maar op mijn manier. En nu is het niet de bedoeling die manier aan jou op te dringen, maar wel neem ik de vrijheid om het zo te zeggen de levende emotionele God, de Vader die vecht voor zijn kinderen. Hij betuttelt de kinderen niet en maakt hen niet tot slaven. Denk eens aan Kaïn en Abel in het veld. Wat een vreselijk moment is dat geweest voor God. Het is onjuist om van onze Vader te denken in de zin van „Ik wist als Vader wel dat het die kant op zou gaan.” Dat is koud analyseren en concluderen. Dat is geen Vaderhouding. Zo is God niet!! Kaïn stond voor de keus: Hij had aan Abel kunnen vragen,

waarom Abel's offer werd geaccepteerd. Hij had er over kunnen denken. Daar en op dat moment stonden Hemel en aarde even stil. God wachtte, en Satan wachtte... wat zou er gebeuren... Kaïn sloeg Abel dood! God huilde, Satan lachte en de wereld draaide door tot de doodslag in 1974. In die wereld gaat Kaïn het slavenhuis bouwen. Hij bouwt een slavenwereld. Hij bouwt een stad ter beveiliging van zijn zoon Henoch. In diezelfde slavenwereld werkt het geslacht van Seth, aan een vaderhuis. Nee, dat is niet goed gezegd. In diezelfde wereld doet Enos een stap naar het openstaande Vaderhuis. In de dagen van Enos, begon men de naam des Heren aan te roepen. En Vader haalt Henoch in het Vaderhuis. Stukjes Paradijs in een slavenwereld. Er zijn wat namen genoemd. Adam — Eva — Abel — Kaïn — Seth — Enos — Henoch en er zouden vele namen aan toegevoegd kunnen worden. Er is echter een verzamelnaam: „mensheid”. Dit mag zo gezegd worden. Zoals alle priesters in Abraham de tienden betaald hebben aan

Melchizedek, zo zijn wij deel van die mensheid. We kunnen er ons niet van losmaken. We kunnen niet met de vinger naar de ander wijzen. Bij alle dingen die er gebeuren zijn wij present. Pas als we dat duidelijk zien, komen we er achter welk geschenk we van onze Vader ontvangen als we zo nu en dan een „stukje Paradijs” ontvangen. De gedachte, dat wij de wereld kunnen verbeteren, verdwijnt niet, maar wel verdwijnt de gedachte dat we een nieuwe hemel en aarde zouden moeten stichten. Laten we dan beseffen, dat we zuinig om moeten gaan met Vaders goed, met Gods schepping. We komen zo ook tot een bewust leven, vooral omdat God ons daarbij wil helpen. En hoewel we midden in die mensheid staan, staan we als kinderen van God tussen de slaven van Satan. Dit mag ik pas zeggen na het voorgaande ervaren te hebben, want de gedachte dat dit een verdienste van ons is, moeten wij uitbannen. Wat in ons moet leven is de omgang met God. Nu wil ik dit verhaal besluiten met een toelichting op dat woord „omgang”. Of de verklaring juist is, weet ik niet. Het is moeilijk om het precies uit te zoeken. In de oude kloosters was de

studiezaal-bibliotheek in het midden. In die studiezaal mocht niet worden gesproken. Daar werd gestudeerd. Rondom die studiezaal liep een gang, een „omgang”. Je treft het nog wel aan bij kloostertuinen, die door een overdekte gang omgeven worden. Als de monniken bepaalde zaken hadden bestudeerd gingen ze in de „omgang” de resultaten van hun studie met elkaar bespreken. Je begrijpt wel dat het bespreken van die resultaten niet ging over koetjes en kalfjes, maar om het bij elkaar „binnen-komen” met gedachten, met studie. Samen wilden zij wijzer worden. Je vindt het woord „omgang” in die betekenis nog wel. Bijvoorbeeld: „Hij heeft omgang met een meisje.” Dat wijst ook op een diepere betekenis dan alleen maar vriendschap. God wil met ons omgaan. Samen de problemen bespreken. Dat is wandelen met God en omgaan met God. Dit is moeilijk. Er is nl. zo'n grote afstand gekomen tussen God, en de mensen en God wil niet met een slaaf omgaan maar met een Kind van Hem, een door Christus vrijgemaakt kind.

Idee

Mededeling van het bestuur

Het bestuur van de persvereniging 'OPBOUW' heeft mr. dr. J. Meulink te Enschede benoemd tot redacteur van ons blad. De heer Meulink is voor de lezers van 'OPBOUW' een goede bekende. Regelmatig heeft hij artikelen in ons blad gepubliceerd. De heer Meulink is gedurende enkele jaren lid van de Tweede Kamer geweest. Tegenwoordig is hij lid van het college van Gedeputeerde Staten van de provincie Overijssel. Wij verwelkomen de heer Meulink in de kring van de redactie met hooggespannen verwachtingen.

C. VEENHOF — KAMPEN

Persschouw

■ Een afgrond

In het Friesch Dagblad las men onder bovenstaand opschrift het volgende artikelletje:

We mogen in dit geval beslist niet generaliseren, maar steekproeven hebben uitgewezen, dat sommige jeugdige personen, leerlingen van scholen voor voortgezet onderwijs, de hogere beroepsopleiding daarbij inbegrepen, nauwelijks enig benul hebben van wat er tijdens de bezetting aan de hand was en wat de bevrijding betekende. Namen als Mussert en Seys Inquart? Nooit van gehoord. Wat zegt de naam NSB je? 'k Weet niet, zal wel een afkorting zijn Enzovoort. Sommigen laten het na het bekennen van hun volgestrekte onkunde verder bij wat schouderophalen. 't Zegt me niets. Anderen proberen een beter figuur te slaan, en gaan haastig over op 'n ander chapter, nl. op wat ze de laatste keer hebben opgevangen van hun maatschappijcritische leeraar.

Maar daar wordt de afgrond niet mee gevuld. Het is niet alleen zielig, het is gevaarlijk en slecht, zulk een onkunde. Nogmaals, we mogen niet generaliseren. Er zijn ook scholen, waar er deskundig en principieel over wordt gesproken. Maar de leerlingen van die scholen komen merkwaardigerwijze niet aan bod, als "de jeugd van tegenwoordig" haar onkunde demonstreert via krant, radio of televisie.

Trouw gaf een uitvoerig relaas van een gesprek met studenten van de V.U. die geschiedenis studeren over het herdenken van de bevrijding van de Nazi-terreur. Globaal genomen voelden ze er niet veel voor. Een van hen had de volgende stellingen geformuleerd:

— Zolang elders in de wereld op dit moment groepen bezig zijn om hun bevrijding te bewerken, moet het vrijblijvend 'vieren' van onze bevrijding in het verleden en de eenzijdige historisch aandacht voor '40-'45 als misplaatst nationalisme, kortzichtig groepscentrisme en als gebrek aan realiteitszin, solidariteit en medemenselijkheid worden beschouwd.
— 5-mei-vieringen zoals we die vaak op scholen zien moeten als niet meer aansprekend en verwerpelijk beschouwd worden; wel is 5-mei nog één van de duidelijkste handvaten om de algemene problematiek van oorlog, fascisme en verzet aan te vatten.

Inderdaad als men dit alles leest kijkt men in een afgrond. In 1940-45 ging het immers hierom of Nederland en heel West-Europa onder de tirannie in het duivelse nazisme zou blijven. Of wij de elementaire vrijheden zouden mogen behouden. Of de kerk daarin zou blijven bestaan. Hitler had gezegd dat hij de kerken na zijn overwinning 'n les zou geven, zo hard, dat horen en zien hun zou vergaan. Die vrijheid werd herwonnen ten koste van het leven van 5500 soldaten, 1350 leden van de koopvaardijvloot, 20.400 burgers, 104.000 Joden, 2000 verzetsstrijders, 18.000 vermoorden in Duitse kampen, 10.000 dwangarbeiders. Is dat niet de moeite waard om te herdenken?

En wat het ergste is, de mensen die sceptisch tegenover die herdenking staan schijnen er geen notie van te hebben dat Europa momenteel bedreigd wordt door een nog groter ramp dan ons in 1940 overkwam.

Namelijk door de terreur van het „rood gelakte nazisme”, van het demonische communisme dat langzaam, geraffineerd, effectief in de verziekte samenleving van Europa infiltreert. En dat dit, als er geen effectieve geestelijke en materiële weerstand aan wordt geboden, Europa geheel, en naar de mens gesproken, definitief, in zijn gruwelijke greep zal krijgen.

Hebben Solzjenitsyn, Soecharov, Krasnov, Uvins e.a. deze lieden tevergeefs gewaarschuwd? Zegt het bestaan van de Goelag-archipel hun niets? Arme kinderen die van deze lieden geschiedenisonderwijs zullen ontvangen. Men bedenke: het gaat hier om studenten van de V.U. Ik wil in verband hiermee nog twee knipsels in deze persschouw opnemen. Het eerste is een bericht uit Moskou. Het is het volgende:

Mikhail Soeslov, de belangrijkste ideoloog van het Kremlin, is van mening dat de politieke macht van de Sovjet-Unie groter is dan ooit tevoren en dat het westen nu zwakker is dan op wat voor tijdstip sinds de Tweede Wereldoorlog. Soeslov, die lid is van het Politburo, zei dit in een toespraak ter gelegenheid van de viering dat Lenin 105 jaar geleden geboren werd. Hij wees daarbij op de machtswisselingen in Griekenland en Portugal en de overwinningen van communistische troepen in Indo-China, die naar zijn mening de positie van de communistische wereld hebben versterkt.

„De internationale posities van de socialistische gemeenschap zijn nooit zo stevig geweest als vandaag”, zei Soeslov. De enige negatieve opmerking die hij maakte was voor rekening van China. „De Chinese leiders hebben openlijk standpunten ingenomen die behoren tot de meeste reactionaire vertegenwoordigers van het imperialisme”, zei hij. Waarop de Chinese ambassadeur in Moskou, Lioe Hsin-Tsjoean, demonstratief de bijeenkomst verliet. Volgens westerse diplomaten was de toespraak van Soeslov een bevestiging van de koers die vorige week op een bijeenkomst van het partijcomité werd vastgelegd. Zijn toespraak werd aangehoord door partijleider Brezjnef en andere Russische leiders.

Het tweede, dat hierbij volledig aansluit is weer een stukske uit het Friesch Dagblad. Er staat boven: Twee overwinnaars. En het is het volgende:

In Zuidoost Azië zijn momenteel twee grote overwinnaars. Twee communistische machten, nl. Rusland en China. Rusland staat achter de Viet-cong en China achter de Rode Khmer. De Viet-cong wordt door Rusland bewapend en het zijn de Russische wapens, die de Viet-cong militair zo sterk maken. De Rode Khmer zou niets kunnen beginnen, als zij niet door China van al het nodige werd voorzien. Daarom zijn de beide overwinningen in Oost-Azië communistische overwinningen. Het merkwaardige is, dat zulks in

de buitenlandse pers, in de Duitse, de Zwitserse, de Italiaanse, de Franse en de Engelse pers ook openlijk wordt gezegd. Terwijl daarentegen in Nederland bij de massa-media en bij het overgrote deel van de pers angstvallig wordt vermeden, van communistische overwinningen te spreken. Merkwaardig is ook dat de Wereldraad van Kerken wel een speciaal vermanend woord tot Amerika heeft gericht, om geen hulp te bieden in Vietnam, maar dat dergelijke speciale boodschappen niet zijn gericht tot Rusland en tot China. Dat China niet werd aangesproken is nog begrijpelijk. Maar met Rusland is het anders. De officiële kerk van Rusland is een hoogst belangrijke partner in de Wereldraad en zou dus een boodschap van die Raad in Moskou kunnen onderstrepen. Maar dat zit er niet in.

Ten slotte geef ik nog een uitspraak door van dr G. Kuypers — hij is hoogleraar aan de V.U. — die hij reeds 17 jaar geleden deed. Die luidt zo:

Eén van de opvallendste capaciteiten,

die de communisten, zowel op nationaal als internationaal plan, ontwikkeld hebben, is hun tactiek waarvan de beginselen in 1924 geformuleerd werden door Stalin in zijn „Over de grondslagen van het Leninisme”. Door hun ongewone tactische kundigheden zijn zij in staat geweest, om zowel in de binnenlandse als in de buitenlandse politiek telkens weer successen te boeken, die niet evenredig zijn aan de werkelijke kracht van hun positie. Nauwkeurige bestudering van de communistische tactiek (waarvan de propaganda een voornaam onderdeel is) is een taak van de eerste orde. Zulk een studie zou waarschijnlijk uitwijzen, op welk een listige wijze het b.v. de ontvoogding van het koloniale Azië heeft uitgebuit en de federalisering van het verdeelde Europa heeft afgewend.

Er zijn veel mensen, vooral onder de z.g. intellectuelen, die er geen notie van hebben dat de door hen begeerde „vrijheid” vóór alles bedreigd wordt door het marxistisch-leninisme en de staten waarin dat tot een religie is geworden.

zorg voor dit soort zaken. En het als kampongbewoners samen een karwei uitvoeren komt steeds meer in verval. De hechte verbondenheid van families binnen een kampong, zoals die eeuwenlang bestaan heeft, is aan het verbrokkelen. En de „onbetaalde arbeid”, die het gouvernement als een vorm van belasting toepast, is in het geheel geen succes. Bovendien moeten de mannen dikwijls over grote afstanden naar het werk lopen, dat het aantal productieve uren per dag miniem is, mede als we bedenken dat de

middaghitte werken onmogelijk maakt. En waarom die wegen zo te verbeteren? Je kunt toch lopen, dat deden ouders en grootouders ook en het was altijd goed.

Voor Europeanen ligt de zaak toch zeker wel iets anders. We zien b.v. mevrouw Goossens geen twee dagen lopen om inkopen in Waingapoe te doen en dan haar vrachtwagen op het hoofd meevoeren naar Parai Puluhamu.

Tengevolge van gebrek aan redelijk goede wegen is het ook onmogelijk om het eiland of een deel ervan „open te leggen” en te komen tot een economisch gebruik van beschikbare bouwgrond. De producten kunnen niet eens in grote hoeveelheden vervoerd worden, want behalve wegen zijn er ook op Soemba geen karren voor dit vervoer. We kunnen het ons bijna niet voorstellen, dat wielvoertuigen ontbreken, maar het is zo. En omdat er in dezen geen duidelijke leiding uitgaat van overheden en ook geld ontbreekt om iets uit te doen voeren, blijft alles zoals het is. Bijna zou je zeggen: zoals het vijftig jaar geleden ook al was. Er is geen enkel uitzicht op verbetering.

Voor ds Goossens is een jeep noodzaak. Hij moet regelmatig naar de havenplaats Waingapoe, voor het brengen en halen van post, voor levensmiddelen, enz. en er moeten mogelijkheden zijn om gemeenten te bezoeken en contacten met de kerkeraden te houden.

Het ligt wel in de lijn van dit stukje om het gironummer van de zendingscommissie van Den Haag-ZW onder de aandacht te brengen: postrekening 1768194.

Amsterdam-C. — Uit de kerkeradsvergadering van 7-4-1975: Aan de voorstellen inzake het doen uitgaan van een getuigenis aan de Hoge Overheid en het uitschrijven van een biddag i.v.m. de nood waarin Overheid, volk en kerk verkeren en door de dreigende legalisering van de abortus provocatus nog verder dreigen te geraken, wordt een bespreking gewijd. Deze resulteert in het besluit om evenals de binnenverbandse kerken op zondag 25 mei aanstaande een bidstond te houden. In de prediking zal daarbij de gemeente gesteld worden onder het gebod Gods t.a.v. het menselijk leven van de aanvang af. Dit gebod geldt zowel voor Overheid als onderdaan. In gehoorzaamheid aan dit gebod zal de Here gebeden worden dat Hij de regering en de volksvertegenwoordiging wijsheid en moed schenke om de wetten des lands zo te redigeren, dat zijn Woord wordt geëerbiedigd, Hem tot eer en het gehele volk ten zege. De inhoud van prediking en gebed zal als een getuigenis worden toegezonden aan Minister v. Agt en aan de indieners van de voorstellen betreffende de abortus provocatus. In deze bidstond zal een kollekte gehouden worden t.b.v. de leniging van nood van moeder en kind.

Leerdam — Uit de kerkeradsvergadering d.d. 14 april jl.: „Tegen half elf werden we door het aflopen van een zestal wekkers eraan herinnerd, dat er nog steeds een kerkeradbesluit ligt, dat de vergaderingen omstreeks half elf zullen worden beëindigd. Deze herinnering had een goede uit-

werking en we gingen eens aardig op tijd naar huis. Kosteres! Hartelijk dank voor deze goede zorg voor ons!!!!”

Rechtzetting — Enkele weken geleden hebt U in dit blad iets kunnen lezen omtrent een verzoek tot bundeling van activiteiten van de vrouwenvereniging (binnen verband) met onze vrouwenvereniging. Hier willen we iets rechtzetten. Achteraf is gebleken dat het verzoek niet afkomstig was van eerstgenoemde vrouwenvereniging, maar van een werkgroep, gevormd door een aantal zusters uit de Geref. kerk (vrijgem. binnen verband). Deze werkgroep stelt zich ten doel vanuit de christelijke beginselen mede gestalte te geven aan de doelstellingen van de activiteiten van de Vereniging ter bescherming van het ongeboren kind. Janssens

Samenspreking met de Chr. Gereformeerden — Op een desbetreffende kontaktavond te Enschede van de kerkeraden van de vrijgemaakt gereformeerde en de chr. gereformeerde kerken sprak Prof. C. Veenhof te Kampen over de prediking.

In de bespreking van het onderwerp merkte de Hoogleraar onder meer het volgende op ten aanzien van het karakter van de prediking: Hoe moeten wij de gemeenten beschouwen? Hierbij dienen we uit te gaan van het klassieke doopsformulier. De Heilige Doop heeft dit unieke, dat bij de Doop de dopeling **bij de naam wordt genoemd!** In de hoorbare prediking worden wij in de totaliteit van de gemeente aangesproken, maar de Doop is een individuele zaak! CHRISTUS bedient de Doop. Een dominee treedt het minst op de voorgrond bij de Doop. Men dient bij de benadering en beschouwing van de gemeente ook uit te gaan van de Tien Geboden. **Die Tien Geboden zijn tegelijkertijd Tien Beloften!** Dat is de meest indringende liefdesverklaring, die men zich denken kan.

Belofte-geloof

God wil Zijn belofte alleen maar vervullen in de **weg van ons geloof**. Calvin heeft in verband daarmee vooral gewezen op Maleachi 2:1 e.v. De spanning van belofte en roeping is nooit te breken.

De indringende liefde van Christus komt in het heil mee. Als je **zonder meer** zegt: „Jullie moeten allemaal wedergeboren worden!” — zit men ook terdege op het verkeerde spoor.

Het geloof maakt niet zalig! Het geloof is receptief-zaligheidontvangend. Het heil wordt IN het Woord geschonken. De draagwijdte van het Verbond is enorm groot. De Schrift spreekt ervan, dat kinderen van het Koninkrijk zullen buitengeworpen worden. Zeer opvallend moet genoemd worden, dat Abraham tegen de rijke man in de hel nog zegt: „KIND!” God zet ons in het Woord en het sakrament onder de hoogdruk van Zijn genade. In 1 Johannes 3:23 lezen wij: „**Dit is Zijn gebod, dat gij gelooft!**”

In-Christus-zijn

Deze term komt 126 maal in de brieven van de apostel Paulus voor. Christus is het geïncorporeerde **Verband**. Christus is ook de **Kerk!** Jezus wordt samen met

Zendingsnieuws

Onbegaanbare wegen

Een nieuwe jeep voor Soemba? In een EO-uitzending op 11 november jl. is daarvoor medewerking gevraagd (EO-Metterdaad) en we hopen van harte dat de reacties daarop goed zullen zijn, zodat de vereniging S.O.S. een jeep kan aankopen.

Een transportmiddel is op Soemba broodnodig. Vroeger waren de zendelingen bedreven in paardrijden. De ouderen zullen zich dat wel herinneren, de foto's van zendelingen-te-paard. Want jarenlang waren er op Soemba enkel paardepaden, heuvel op, heuvel af. En er was verkeer te voet, omdat het aantal bezitters van paarden niet groot was. Afstanden van 10 km hemelsbreed vergden uren rijden, heel vermoeiend, vanwege de woestheid van het terrein, de gevaarlijke kloven en ravijnen en het ontbreken van redelijke wegen.

Enkele van die smalle paardepaden zijn later uitgebreid tot autowegen. Maar laten we ons daarvan geen ideale voorstelling maken. Want die min of meer verharde wegen veranderen in de regentijd tot enorme modderpoeën, zodat niemand ze kan begaan. En dan kan het isolement van de kampongs soms weken duren. Wat dat betekent als er maar geringe voedselvoorraden zijn, zal ieder begrijpen. En vraag dan niet of de overheid daar niets aan kan doen, want dat kan misschien wel, maar het gebeurt niet.

Vóór de wereldoorlog werd „het wegennet” redelijk onderhouden en de controleurs (nederlandse ambtenaren) oefenden daar toezicht op uit. De mannen uit aangewezen kampongs moesten beurtelings enkele dagen aan die wegen werken, bij wijze van verplichte dienst. Maar ná 1945 is dat allemaal in verval geraakt. Er is geen echt gezag, dat dwingend optreedt, er is ook niet de minste

Kerknieuws

Beroepen te Giessendam-Neder-Hardinxveld: Ds H. Smit te Den Helder.

Bedankt voor Zwolle (vak. G. v. d. Brink): Ds H. J. v. d. Kwast te Amstelveen.

Ds K. J. Kapteijn — Ds K. J. Kapteijn, emeritus-predikant van de kerk te 's-Gravenhage-ZW en gepensioneerd luchtmachtpredikant te Arnhem is overgegaan naar de (syn.) gereformeerde kerken.

Doorn — Scriba is thans: C. van der Mark, Prins Bernhardlaan 31, Doorn. Tel. 03404-4530.

Nijmegen — Het adres van de kerk is in verband met het a.s. vertrek van ds Keuning veranderd. Alle stukken dienen gezonden te worden aan: P. de Putter, Uranusstraat 41.

Zalk en Veecaten — Scriba: J. H. Gernaat, Zwolseweg 105, 's-Heerenbroek (post Kampen). Penningmeester diaconie: J. W. Kanis, Broeksteeg 30, Zalk (p. Kampen).

Ds J. Keuning — Met ingang van 30 mei a.s. is zijn adres: Beatrixstraat 36, Culemborg. Tel. 03450-3243.

de gelovigen betiteld als CHRISTUS (zie 1 Kor. 12:12). In-Christus-zijn is: In het Verbond-zijn. „Christus is het Verbond van het volk”, zegt de profeet Jesaja. Christus is ook **het Koninkrijk**. De beleving van dit alles is uiteraard enorm gevarieerd.

Prof. Veenhof vertelde, dat hij altijd tegen zijn studenten had gezegd: „Als jullie goed preken en jullie hanteren het zwaard van de Geest, dan hoeft je vervolgens niet met een eigengemaakt sabeltje er achter aan te komen!” **Dit is zeker: Het Woord maakt scheiding!** En verder moeten we het maar aan de HERE overlaten! Wat de mensen eigenlijk nodig hebben, doet de Heilige Geest. En wat wij doen, is alleen dienst van en aan het Woord. God heeft Zijn Zoon verworpen om de gemeente voor Zich te verwerven, om die gemeente daarvoor in de plaats te nemen. Als Paulus zegt: „Weest verzoend met God!”, dan moet men na zo'n woord niet gaan redden. We buigen ervoor of we verwerpen het. De grootste zonde wordt bedreven in de kerk, namelijk als we op zo grote genade van God geen acht geven. De doop is een beginakte, geen eindakte of een eenmalige akte! De roep van God, in de Doop begonnen, blijft voortklinken. Zijn we daarvan werkelijk onder de indruk? Volenhoven heeft eens gezegd: „Ik heb in de geref. kerken gemist de theologie van de verwondering”.

O.M.

★ ★ ★

KERKDIENTEN IN DE VAKANTIETIJD

Alkmaar — Gaat U met vakantie naar Alkmaar? Dan is dit het adres van de kerk: Herv. Kerk te Oudorp, hoek Raadhuisstraat—Kerkstraat. De diensten worden gehouden om 9.00 uur en meestal om 15.00 uur. Raadpleeg voor de zekerheid de Alkmaarsche Courant van zaterdag of bel 072-17985 of 072-19152.

Haamstede — Christelijk Gereformeerde Kerk te Haamstede. Evenals vorige jaren zullen we de vakantiegangers in de Westhoek van Schouwen met vreugde ontvangen in onze kerkdiensten. Vorig jaar Pinksterzondag was het niet mogelijk allen een plaats te geven in eigen kerkgebouw. Dat was voor u en ons erg spijtig. De komende Pinksterzondag mogen we gebruik maken van de Nederlands Hervormde Kerk. De diensten vangen aan om 11.00 en 17.15 uur. In de vakantietijd houden we eveneens onze diensten in de Ned. Herv. Kerk vanaf 22 juni t.m. 17 augustus en wel om 11.00 en 17.00 uur. Vanaf 29 juni t.m. 3 augustus houden we ook diensten in het Dorpshuis te Renesse, 's morgens om 9.30 uur.

Zuid-Limburg — Voor vakantiegangers het volgende. De kerk-

diensten te Maastricht worden iedere zondag gehouden om 9.30 en 17.00 uur in de z.g. Waalse Kerk aan de St. Pieterstraat. Het kerkgebouw bevindt zich te Z.O. van het Vrijthof, welk plein met bereikt door de borden „Centrum” en „Vrijthof” te volgen. Vandaar volgt men het bord „Heerlen”: Bredestraat. Eerste straat rechts: Hondstraat; 200 meter verder staat de kerk. Voor de meeste diensten in de maanden juni, juli en augustus zoeken wij nog voorgangers. Wij verzoeken hen die in de gelegenheid zijn ons te helpen, zo spoedig mogelijk contact op te nemen met G. P. Clement, Dr. Schaepmanlaan 5, Beek (L.), tel. 084402-3546.

Nieuws uit breder kring

Uit de Chr. Gereformeerde Kerken — Symptomen van verwijdering — De kerk van 's-Gravenhage-West meent dat de symptomen van verwijdering waarover de generale synode van Amsterdam-Nieuw-West een oproep heeft laten uitgaan, zich ook voordoen in de classis 's-Gravenhage. De kerkeraad heeft de classis gevraagd een geschikte werkwijze vast te stellen om op broederlijke manier deze symptomen te bespreken en zo mogelijk weg te nemen. De classis heeft daarop een commissie benoemd, die moet trachten deze symptomen te concretiseren en die voorstellen moet doen die ertoe leiden dat het onderlinge vertrouwen en de broederlijke verhoudingen binnen de kerken weer ten volle functioneren. De synode had de classes gevraagd zich voordoen de symptomen van verwijdering te bespreken aan de hand van vijf door de synode behandelde pun-

ten en ze zo mogelijk weg te nemen. De classis Hoogeveen nam het verzoek van de synode voor kennisgeving aan. Alle afgevaardigden waren het erover eens dat er een onderlinge liefde en een broederlijke band bestaat, ook al zijn er verschillen.

★ ★ ★

Sola Scriptura

Op de openbare vergadering van woensdag 28 mei a.s. van „Sola Scriptura”, het Utrechts dispuut van de C.S.F.R., zal dr F. de Graaff D.V. een lezing houden over „Het Lijden”. De vergadering begint om 19.30 uur en wordt gehouden in Cunera, Nieuwe Gracht 32, Utrecht. Belangstellenden zijn hartelijk welkom.

TE HUUR BOERDERIJTJE

Vrij tot 5 juli en na 2 augustus. Uniek gelegen. Meulunteren. Water uit pomp. Elektriciteit uit stroom. Prijs f 250,— per week, plus elektra en butagas. Voor 1 of 2 echtparen zonder kinderen.

L. Verhoef,
van der Mondestraat 78, Utrecht.
Telefoon 030 - 713323.

Gepensioneerd leraar
zoekt

SAMENWONING MET DAME

die financieel onafhankelijk is.
Leeftijd tot 60 jaar.

Brieven onder nr. 165 bureau „Opbouw”,
Slotlaan 220, Zeist.

VOORTHUIZEN (Mooi-Veluwe)

Dr. W. v. d. BERGHSCHOOL
Kerkstraat 3

Onze Marjan gaat m.i.v. 15 augustus naar Zwolle.
Wie wil haar als

ONDERWIJZERES

van klas 1 (25 leerl.) opvolgen?
bevoegd voor j, k en r.
bereid om het chr. onderwijs van harte te dienen.

We hebben een gezellige zesklassige school.
Leerschool van de chr. ped. akademie te Ede.

Voorthuizen heeft een mooie omgeving en uitstekende verbindingen met Amersfoort—Apeldoorn en Harderwijk—Ede.

Inlichtingen en brieven voor het bestuur: H. v. d. Akker, h.d.s., Kerkstraat 5, Voorthuizen. Tel. 03429-1519.

Voor al uw
handels- en familie drukwerk - boeken en folders
is uw adres
DRUKKERIJ „STEENBERGEN”
Slotlaan 220 - Zeist

Dankbaar en blij berichten wij U
de geboorte van onze zoon

Jan-Geert

broertje van Annemarie, Ineke,
Otto Roelof, Bram en Peter.

Psalm 22 : 11

D. J. v. Stelten

M. C. v. Stelten-Los

p.o. box 84
Richmond 3780
Natal Z.A.

Met dank aan God voor Zijn vele
goede gaven en zegeningen vieren
wij het feit, dat

E. Staal

en

C. Klooster

op 16 mei 35 jaar getrouwd zijn.

Hun dankbare kinderen:

Andre en Gerry
Janny en Johan
Henny en Hilbrand
Frouwke en Eltjo
Jan

en kleinkinderen:

Henrique, Corrine, Talita
en Rianne
Jowan en Joris
Judith en Marieke
Mirjam en Johan

Apeldoorn Voldersdreef 203

Een vertrouwd (en goedkoop) adres
voor

GELD LENEN

Kantoor Spijkerboer - Elburg
(ook voor „moeilijke zaken”)

Meeuwenmaatstraat 5 - Tel. 05250-1751

VOORTHUIZEN (gewijzigde oproep)

Het Bestuur
van de
Ver. Scholen met den Bijbel
vraagt

een onderwijzer

voor klas 5.

— Positief Chr. beginselen.
— Nieuwe school.
— Leerschool Chr. P.A.
te Ede.
— Woning aanwezig.

Inlichtingen en brieven aan de
schoolleider S. J. de Boer, De
Steenkamp 118, Voorthuizen.
Tel. 03429-2618 (thuis) of 2633
(school).

Redactieleden

Drs H. de Jong
D. W. L. Milo
Mr. dr J. Meulink
Ds E. R. Postma
Ds H. Smit
Drs H. E. S. Woldring

Adres van de Redactie

Postbus 7176
te Amsterdam.
Redactie-assistent
K. Muller

Advertenties inzenden tot dinsdagmorgen 10.00 uur.

Advertenties en druk

Drukkerij
„Steenbergen”,
Slotlaan 220, Zeist.
Tel. 0 3404 - 12452

Abonnementsprijs:

f 27,50 per jaar
f 14,— per halfjaar
f 7,25 per kwartaal
Buitenland: Europa
en zeepost f 30,—
Luchtpost f 50,—

Geref. Persvereniging „Opbouw”

Abonnementenadministratie
Pasteursingel 29b,
Rotterdam-7
Tel. 010-153703
Giro 40 49 45